

Топографічна карта

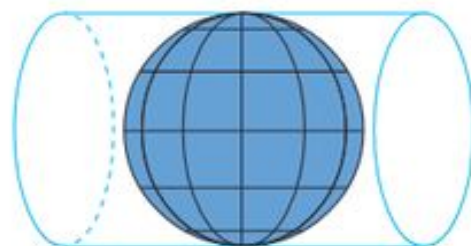
Особливості топографічної карти

- **Топографічними** вважаються карти, складені в масштабі від 1:200 000 до 1:10 000 та 1:5000 (топографічні плани)
- За змістом топографічні карти належать до загальногеографічних - максимально можлива повнота та точність зображення
- Відрізняються від інших карт : масштабом і умовними знаками.
- Спотворення фактично відсутні: масштаб скрізь однаковий
- Елементи карт: потрійна рамка (градусна, минутна, секундна), прямокутна сітка
- Межами будь-якого аркуша є меридіани на відстані 6 градусів один від одного і паралелі на відстані 4 градусів.
- Шестиградусні смуги , утворені меридіанами, називають колонами і позначають цифрами від 1 до 60. (від 180 градуса з заходу на схід)
- Чотириградусні смуги, утворені паралелями , називають рядами і позначають великими літерами латинського алфавіту (від екватора 23 ряди).

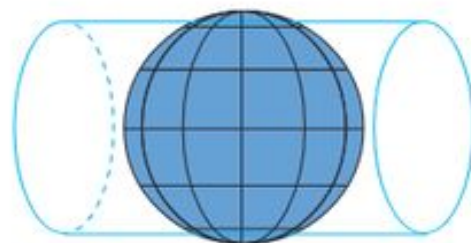
Проекції топографічних карт

- Для складання топографічних карт використовують дві близькі за побудовою **поперечні циліндричні рівнокутні проекції**

В **Україні** топографічні карти складаються в єдиній поперечній циліндричній рівнокутній проекції **Гаусса-Крюгера**.

Проекція на дотичний циліндр:
проекція Гаусса – Крюгера

Проекція на січний циліндр:
Універсальна проекція Меркатора (UTM)

6-градусна
зона в проекції
Гаусса – Крюгера

6-градусна
зона в Універсальній
проекції Меркатора
(UTM)

Розграфлення топографічних карт

Карта світу. Масштаб
1:1000000.

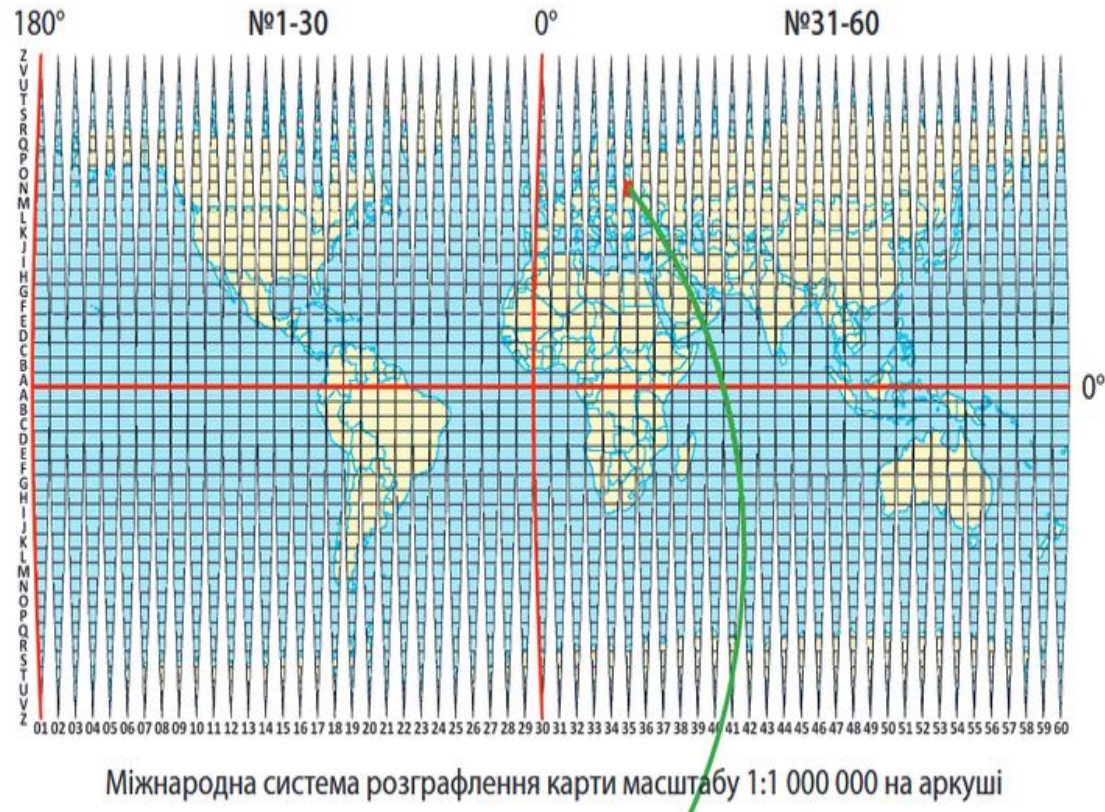
1. Земля - **60 колон по 6° д.**
від 180° д. на схід.

Західна півкуля - №№ 1-30

Східна - №№ 31-60

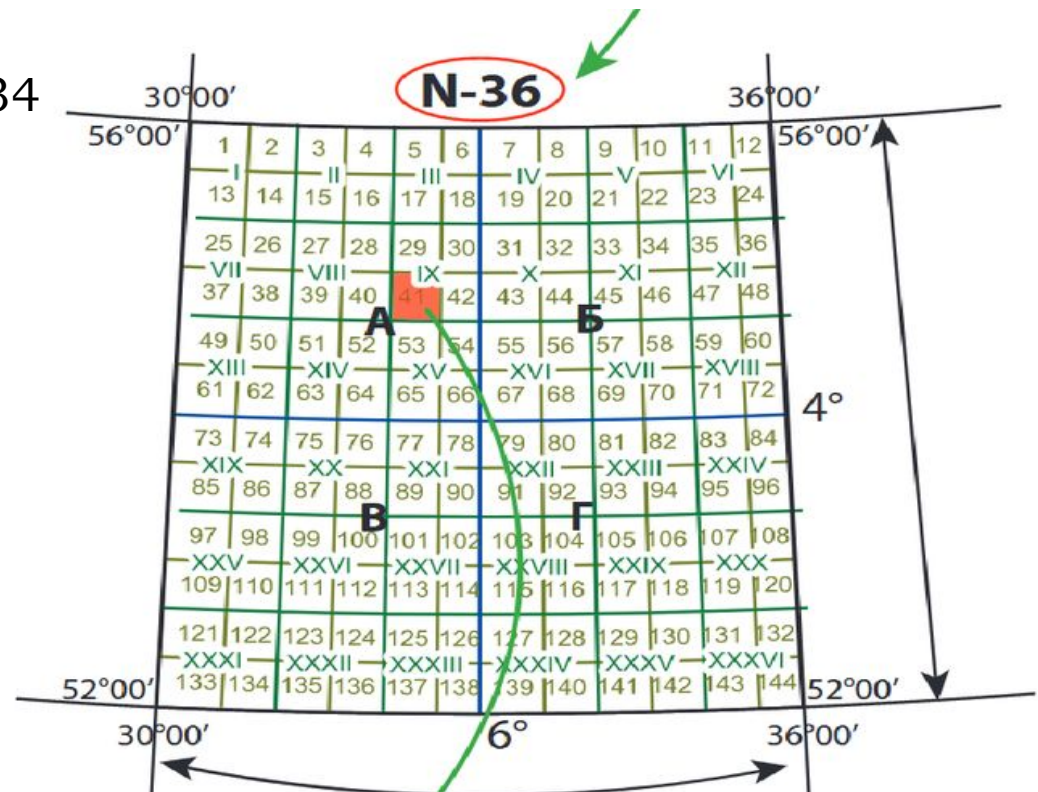
2. Колони ділять на пояси
по 4°ш. від екватора в бік
полюсів від A до Z.

Для позначення Північної
півкулі перед літерою поясу
ставлять літеру N(північ),
південної – S (південь).
Наприклад, NN, або SN.

Розграфлення топографічних карт

- **3. Листи карт – трапеції:** 6° д. х 4° ш.
- Масштаб 1: 1000 000
- Ділять на **144 листи** масштабу 1: 100000
- Номенклатура листа: N - 34

Елементи топографічної карти

- **Внутрішня рамка:** дві паралелі (верхня й нижня лінії) та два меридіани (ліва й права лінії). У кутах рамки підписують їх градусну міру. Наприклад: паралель $54^{\circ}40'$ пн. ш., меридіан $18^{\circ}07'30''$ сх. д. Також подано виходи по рами ліній градусної сітки через $1'$.
- **мінутна рамка** показує відрізками чорного та білого кольорів, по **1 мінуті (1)**
- Біля **зовнішньої рамки** точками показаний поділ на **секунди**. по $10''$.

Прямокутна (кілометрова) сітка

- **Горизонтальні лінії** проведені паралельно екватору через 1 км., числа біля них означають відстань у кілометрах від екватора. (приклад, число 6065 на нижній горизонтальній лінії кілометрової сітки означає, що відстань від екватора до цієї лінії становить 6065 км.
- **Вертикальні лінії** проводять паралельно осьовому меридіану геодезичних зон (поділених на 6° д.), які нумерують від нульового меридіана. Щоб число не було від'ємним, початок відліку від осьового меридіана позначили не 0 км, а 500 км.
- **Перша цифра** (наприклад «4») показує, що місцевість лежить у 4-й геодезичній зоні.
- **Три останні цифри** («314») – кількість кілометрів відносно осьового меридіана. Оскільки йому надано число 500 км, то місцевість розташована на захід від нього на 186 км ($500 \text{ км} - 314 \text{ км} = 186 \text{ км}$).

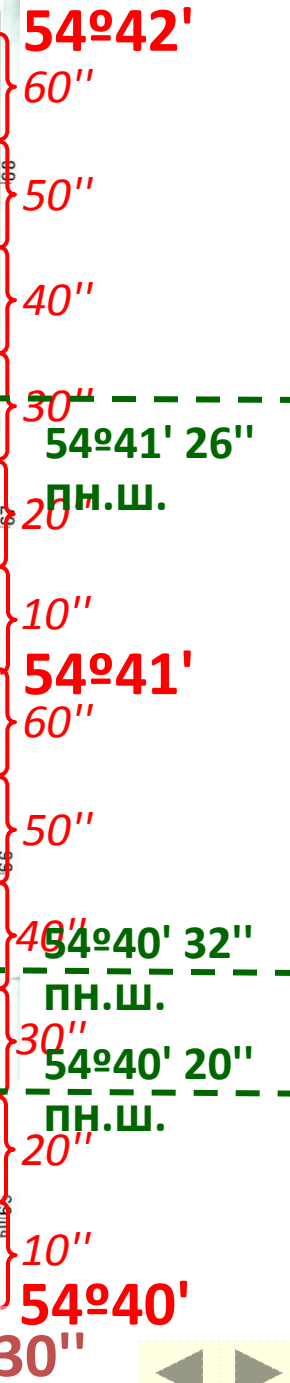
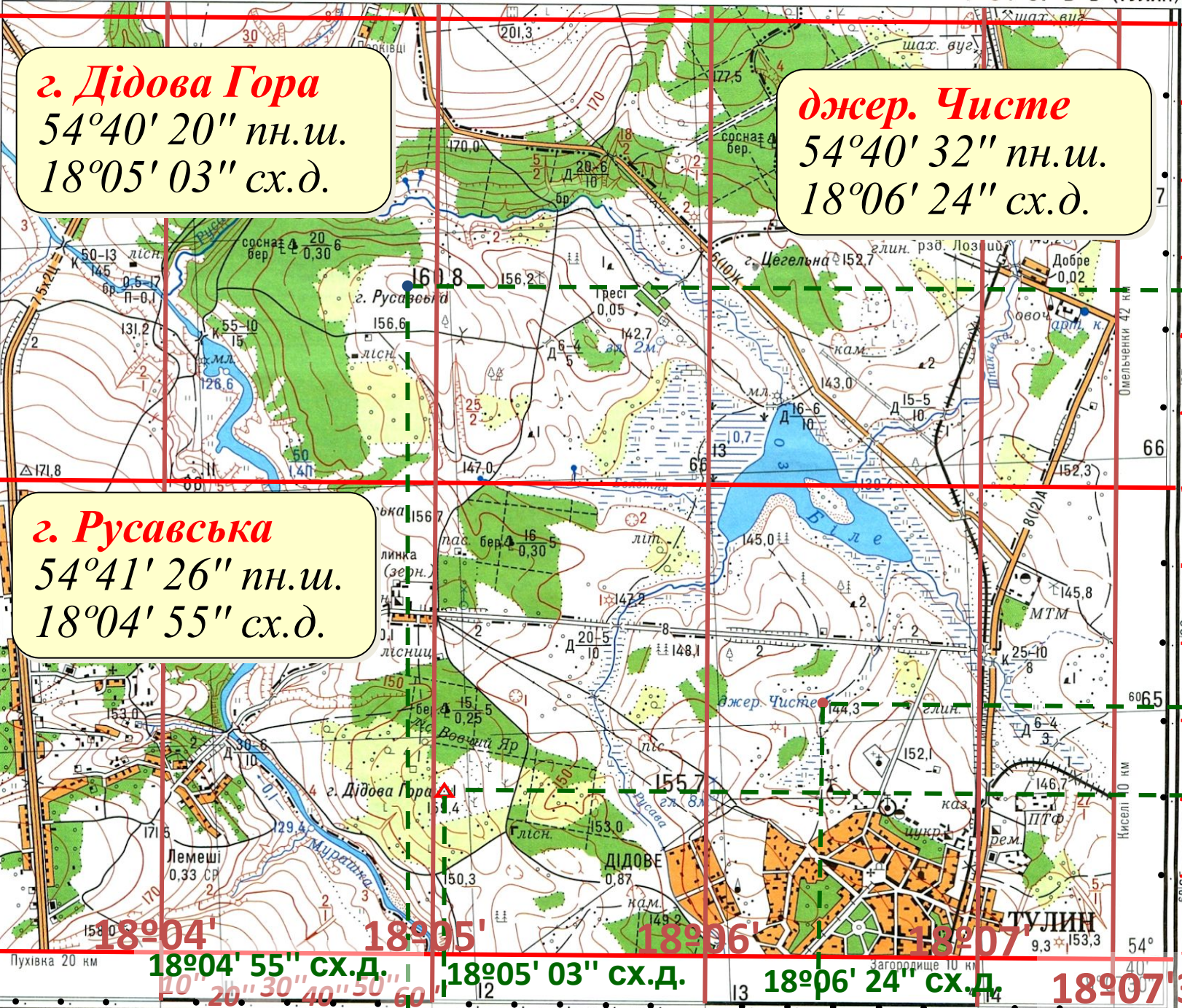
Географічні координати

г. Дідова Гора
 54°40' 20" пн.ш.
 18°05' 03" сх.д.

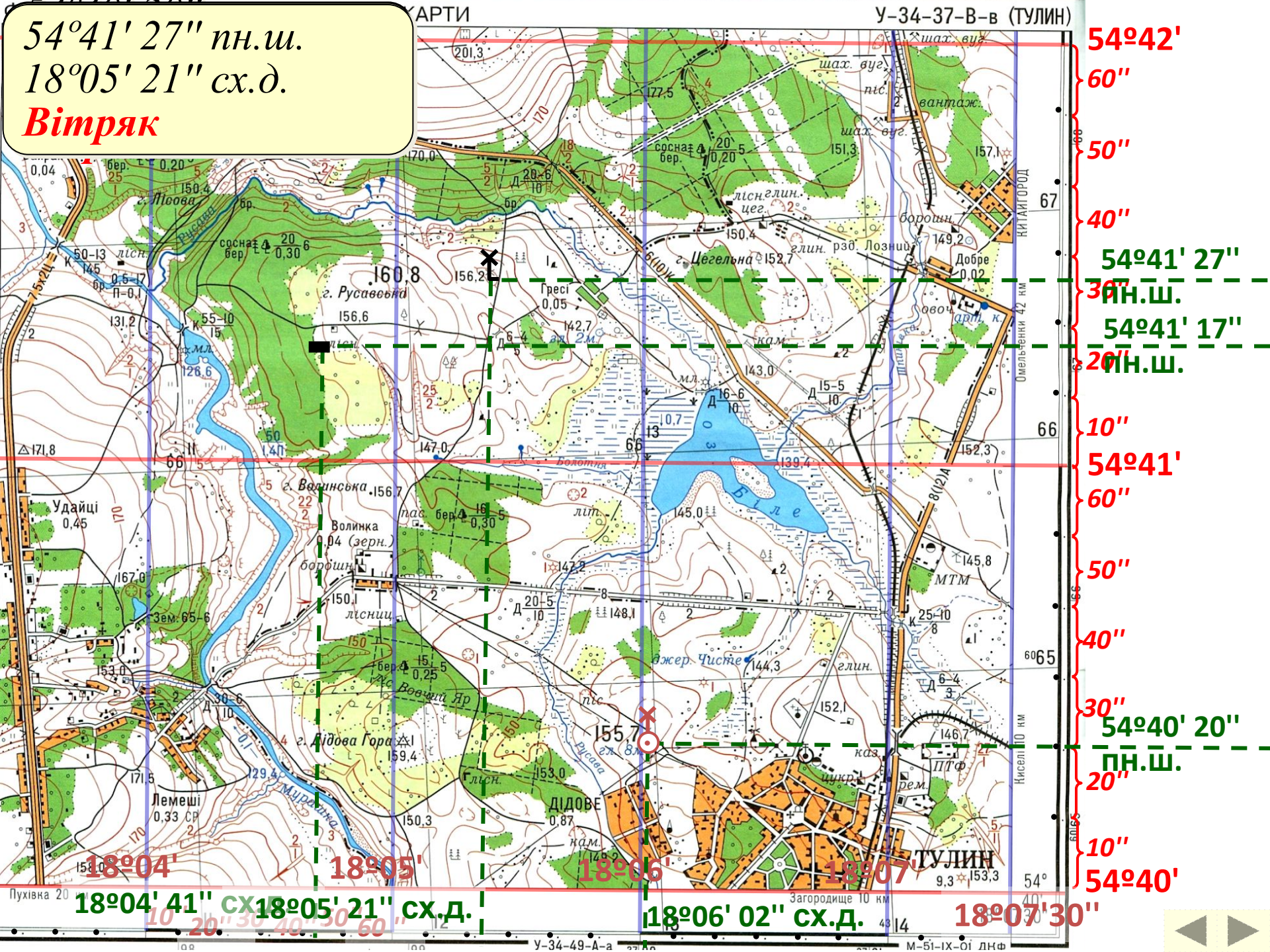
джер. Чисте
 54°40' 32" пн.ш.
 18°06' 24" сх.д.

г. Русавська
 54°41' 26" пн.ш.
 18°04' 55" сх.д.

54°41' 27" пн.ш.
 18°05' 21" сх.д.
Вітряк

У-34-37-В-В (ТУЛИН)

54°42'
 60"
 50"
 40"
 54°41' 27"
 36" ПН.Ш.
 54°41' 17"
 20" ПН.Ш.
 10"
 54°41'
 60"
 50"
 40"
 30"
 54°40' 20"
 ПН.Ш.
 20"
 10"
 54°40'

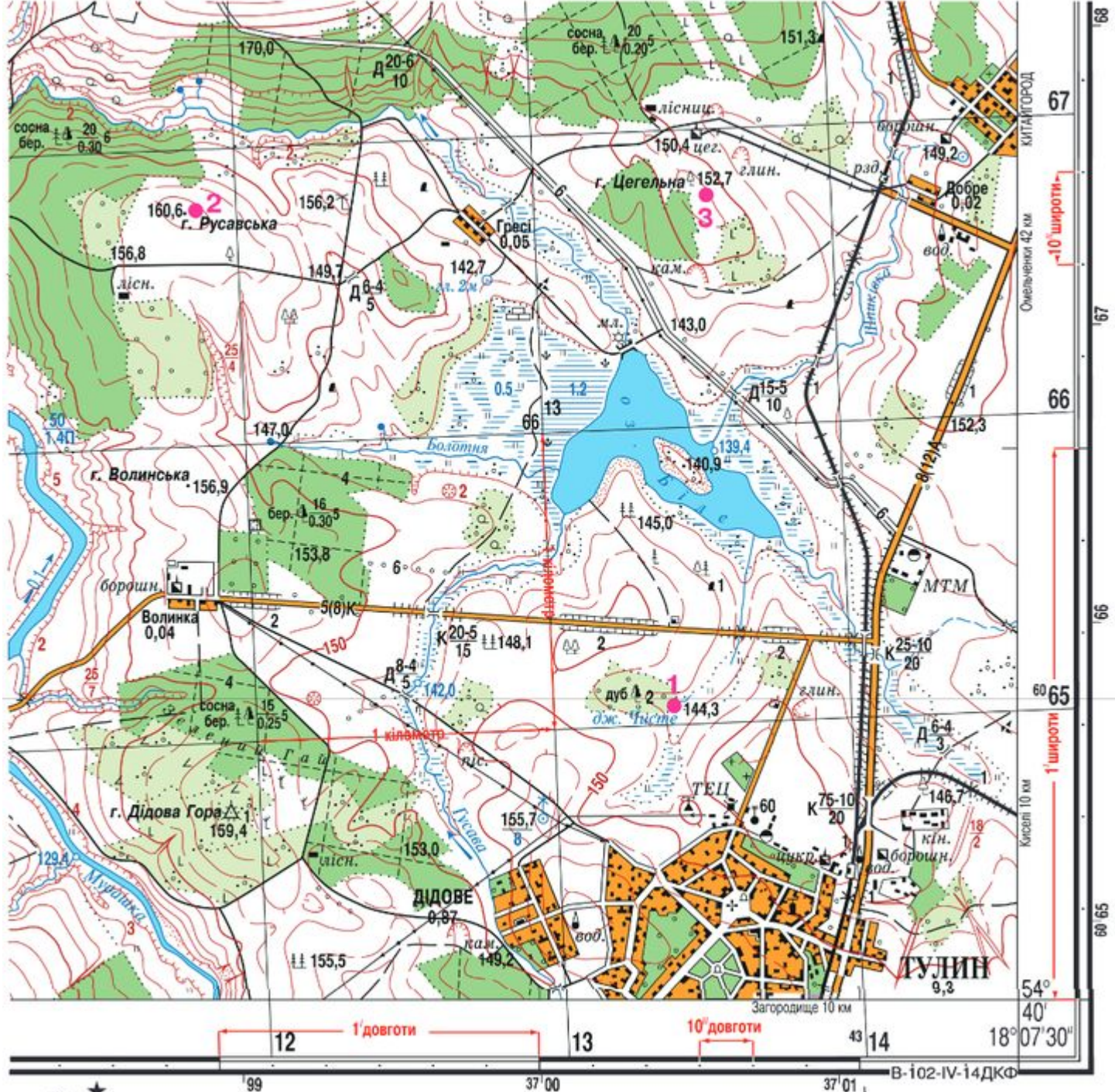
18°04' 18°05' 18°06' 18°07'
 18°04' 41" СХ 18°05' 21" СХ.Д. 18°06' 02" СХ.Д. 18°07' 30"

Прямокутні координати

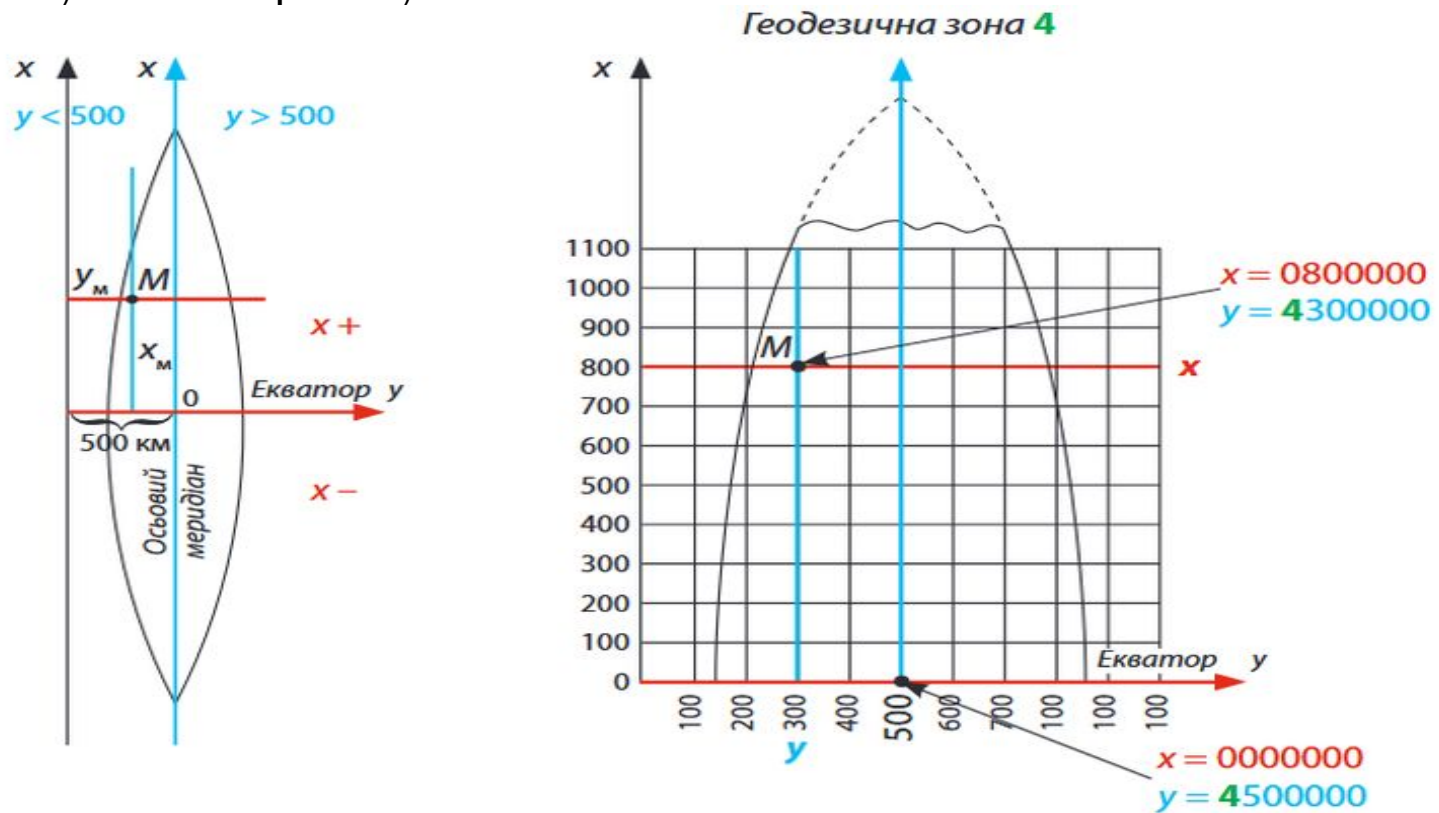
Прямокутні координати

- ❖ За лініями прямокутної (кілометрової) сітки, що їх проведено на топографічній карті через 1 км, визначають **прямокутні координати точок X та Y** .
- ❖ **Координата X** визначається за горизонтальними лініями кілометрової сітки й показує відстань у метрах будь-якої точки від екватора.
- ❖ **Координату Y** визначають за вертикальними лініями кілометрової сітки. Вона показує відстань у метрах від осьового меридіана певної геодезичної зони.
- ❖ **Прямокутні координати записують семизначними числами.**

Масштаб: 1:25
000

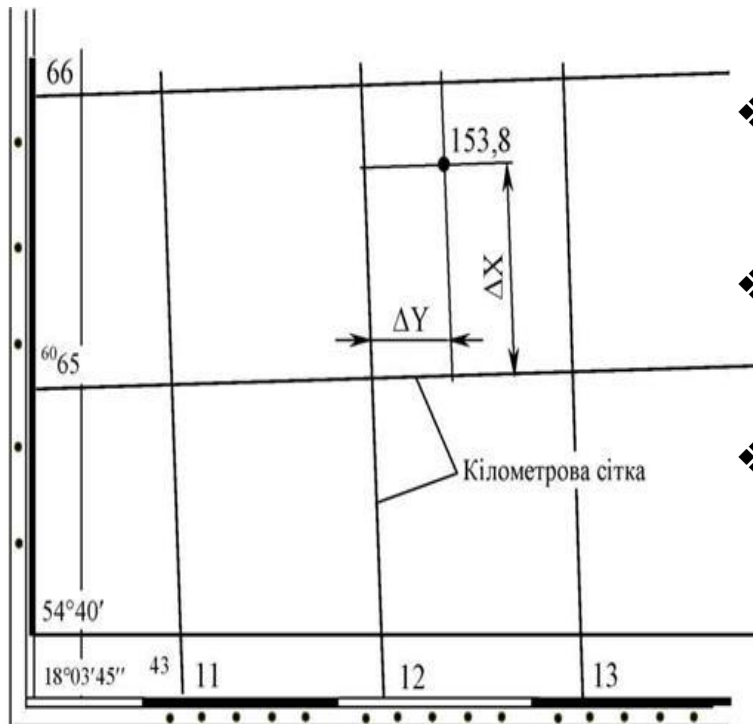

- **Координата X** у Північній півкулі завжди є додатним числом, у Південній півкулі – від’ємним.
- **Координата Y** – завжди додатне число. Щоб число не було від’ємним, навмисно початок відліку від осьового меридіана геодезичної зони позначили не в 0 км, а в 500 км.
- Максимальна відстань від осьового меридіана до країв зони – на екваторі й становить близько 333км. Що далі до полюсів, то зона вужчає через кулястість Землі.

Порядок дій для обчислення прямокутних координат об'єкта

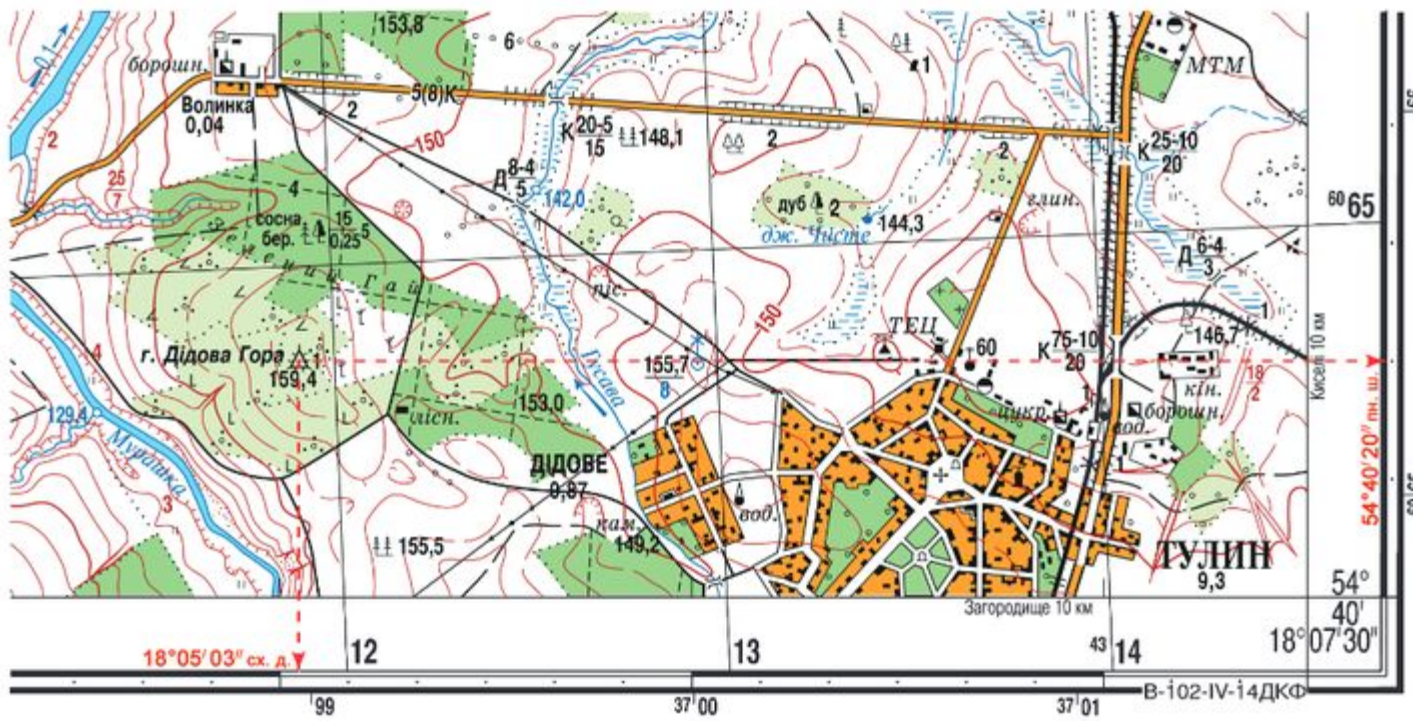
- ❖ знаходимо квадрат, у якому він розташований;
- ❖ визначаємо в рамці карти значення, що відповідають південній (нижній) та західній (лівій) лініям квадрата, та записуємо кількість кілометрів у вигляді цілого числа;

- ❖ опускаємо перпендикуляри ΔX та ΔY на південну та західну лінії кілометрової сітки;
- ❖ циркулем або лінійкою вимірюємо відрізки та, користуючись масштабом, обчислюємо значення в метрах;
- ❖ дописуємо до цілих значень кілометрів значення ΔX та ΔY .

Слід пам'ятати, що координати X та Y усіх пунктів території України виражені семизначними числами.

Рисунок 7.4 - Визначення прямокутних координат точки

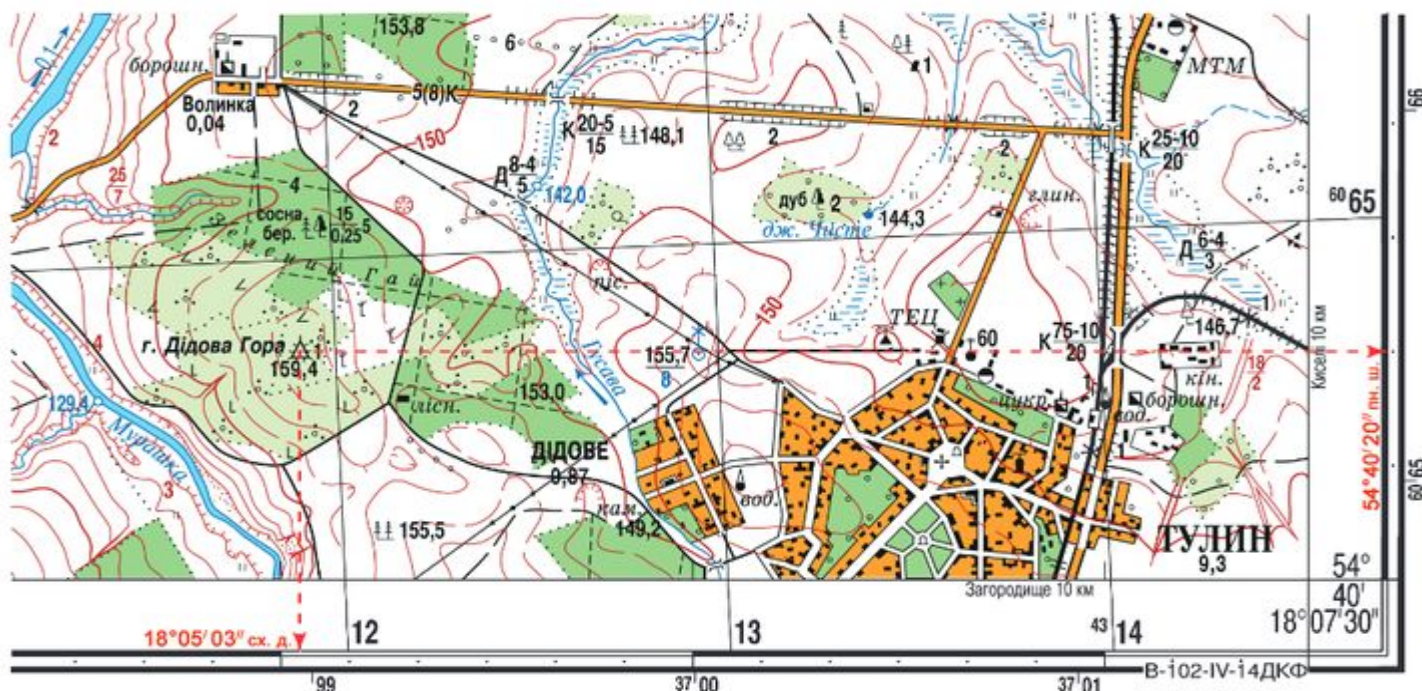

**Масштаб: 1:25
000**

Визначення географічних координат за рамкою топографічної карти

- Визначимо прямокутні координати точки **Дідова Гора**.
- Першою визначимо координату X. Найближча горизонтальна лінія кілометрової сітки до точки має підпис 6065, що означає, що до цієї лінії від екватора – 6 065 км, або 6 065 000 м.
- За допомогою лінійки визначимо, що **Дідова Гора** розташована на карті на 1 см південніше за цю лінію. У масштабі 1:25 000 це відповідає відстані на місцевості 250 м.
- Оскільки на південь відстань до екватора скорочується, 250 м треба відняти від значення 6 065 000, тобто $6\ 065\ 000\ м - 250\ м = 6\ 064\ 750\ м$.
- **Таким чином, X = 6 064 750.**

Масштаб: 1:25
000

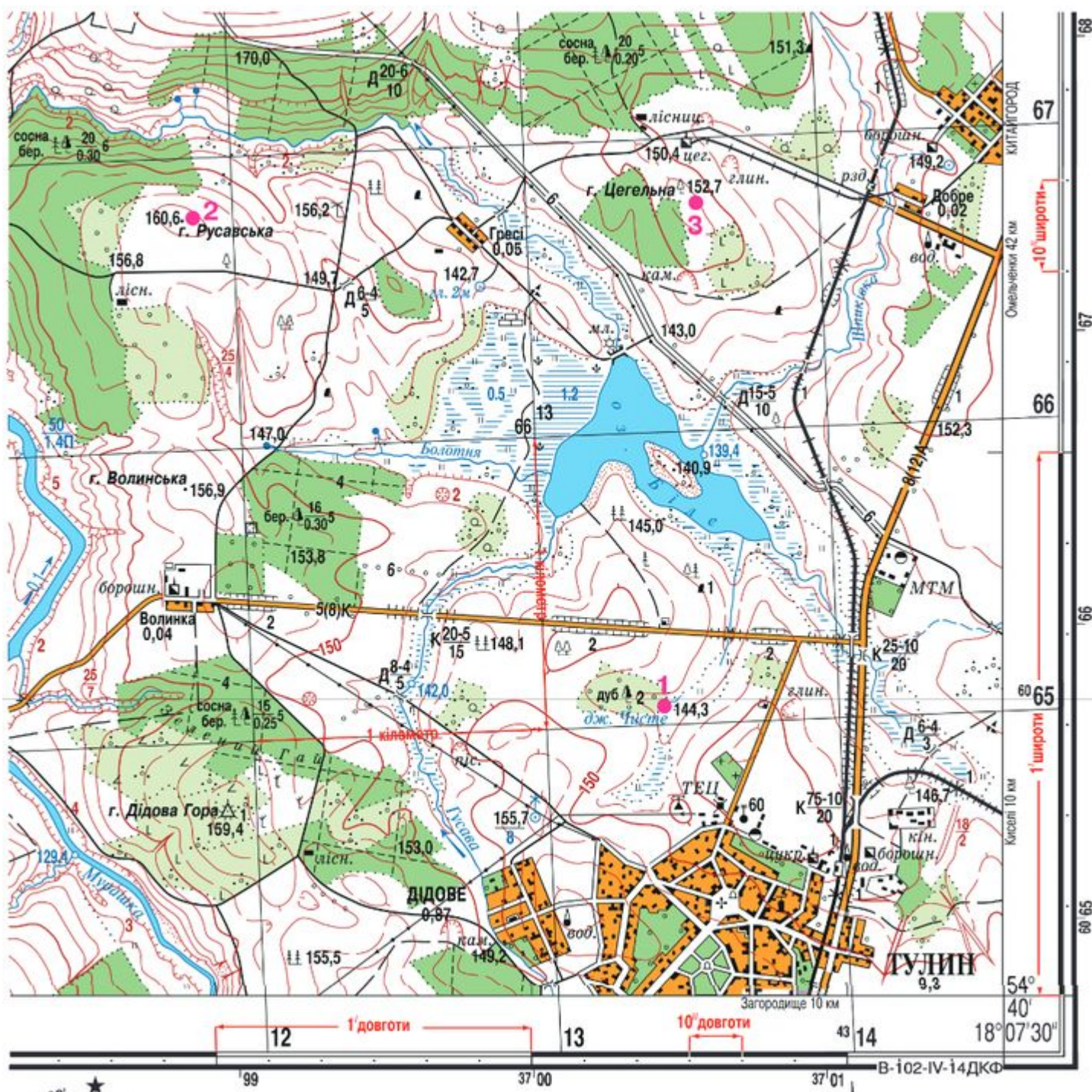
- Аналогічно за вертикальними лініями кілометрової сітки визначимо координату U . Як видно, Дідова Гора розташована між вертикальними лініями з координатами U (u метрах) 4 311 000 та 4 312 000, але ближче до другої, не досягаючи її на 4 мм.
- У масштабі карти це відповідає на місцевості відстані в 100 м. Отже, $4\ 312\ 000\ м - 100\ м = 4\ 311\ 900\ м$.
- **Тобто координата $U = 4\ 311\ 900$.**
- Таким чином, ми визначили прямокутні координати точки Дідова Гора:
 $X = 6\ 064\ 750$; $U = 4\ 311\ 900$.
- Координата X означає, що точка Дідова Гора розташована на відстані 6 064 750 м на північ від екватора.
- Перша цифра координати U «4» означає, що точка лежить у 4-й геодезичній зоні.
- Осьовий меридіан цієї зони має координату $U = 4\ 500\ 000$. Тому решта цифр означає, що Дідова Гора розміщена західніше від осьового меридіана 4-тої зони на 188 100 м ($4\ 500\ 000\ м - 4\ 311\ 900\ м = 188\ 100\ м$).

№	Об'єкт	Географічні координати		Прямокутні координати	
		φ	λ	X	Y
1.	г. Волинська, 156,9 м				
2.	Уріз води 129,4 м, річки Мурашка				
3.	Найпівнічніший міст через річку Русава				
4.	Вітряк на сході Русавської гори 156.2м				
5.	Джерело, з якого витікає річка Болотня (147,0 м)				

Використовуючи фрагмент топографічної карти , визначте, які об'єкти розташовані за наведеними географічними координатами. Запишіть прямокутні координати цих об'єктів

№	Географічні координати	Об'єкт	Прямокутні координати
	$\varphi = 54^{\circ}41' 43''$ пн. ш., $\lambda = 18^{\circ}06' 12''$ сх. д.		
	$\varphi = 54^{\circ}41' 20''$ пн. ш., λ $= 18^{\circ}06' 28''$ сх.д.		
	$\varphi = 54^{\circ}40' 45''$ пн. ш., λ $= 18^{\circ}04' 51''$ сх. д.		
	$\varphi = 54^{\circ}41' 19''$ пн. ш., λ $= 18^{\circ}05' 50''$ сх.д.		

Масштаб: 1:25
000

Основні умовні позначення топографічних карт

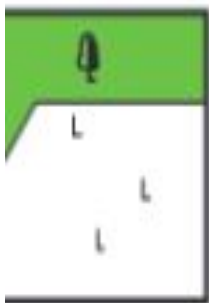
- Умовні позначення планів і великомасштабних карт називаються **топографічними знаками**.

Топографічні знаки

- Розрізняють топографічні знаки:
- **масштабні,**
- **напівмасштабні**
- **позамасштабні**

Масштабні топографічні умовні знаки

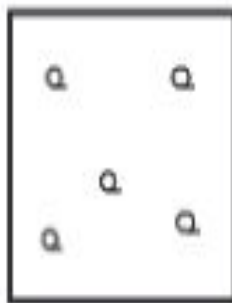
- Показують об'єкти, справжні розміри яких можливо передати в масштабі карти або плану (озеро, ліс, фруктовий сад)

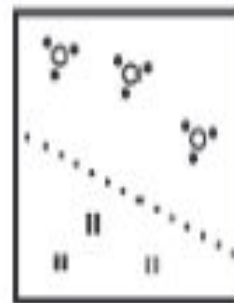
Листопадний ліс.
Рубаний ліс

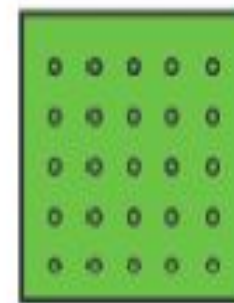
Мішаний ліс.
Будинок
лісника

Рідкий ліс
(рідколісся)

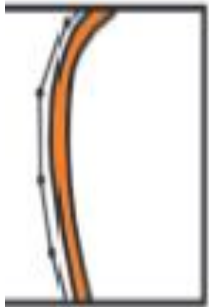
Рідкі чагарники.
Лука

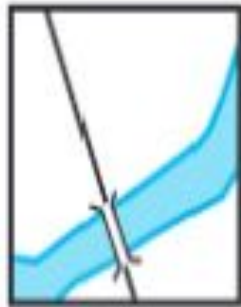
Фруктовий
сад

Лінійні знаки

Напівмасштабні, передають на карті об'єкти у вигляді ліній: річки, кордони, дороги. Їх довжина подається в масштабі, а ширина – поза масштабом

Шосе.
нія зв'язку

Ґрунтова дорога.
Дерев'яний міст

Польова і лісова дороги.
Лінія електропередачі

Стежка.
Криниця

Позамасштабні знаки

- позначають об'єкти, які є настільки малими за розмірами, що показати їх у масштабі даної карти або плану неможливо. Ці знаки мають форму геометричних фігур, символів, малюнків.

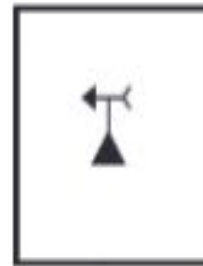
Вітряк

Джерело.
Струмок.
Млин

Школа

Метеостанція

Електростанція

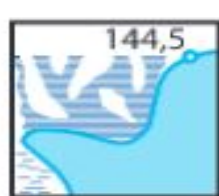
Завод

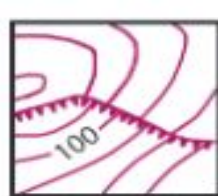
Вітряк

Джерело.
Струмок.
Млин

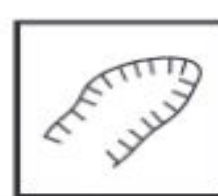
Озеро. Позначка
урізку води.
Болото

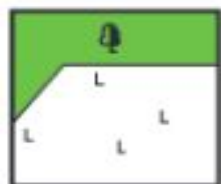
Урвище

Яр

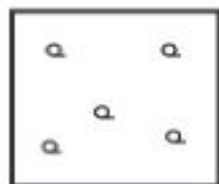
Кар'єр

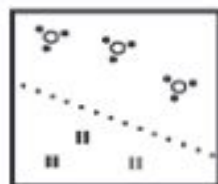
Листяний ліс.
Вирубаний ліс

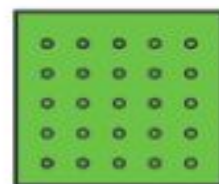
Мішаний ліс.
Будинок
лісника

Рідкий ліс
(рідколісся)

Рідкі чагарники.
Лука

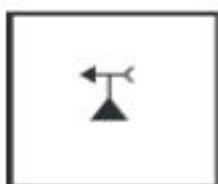
Фруктовий
сад

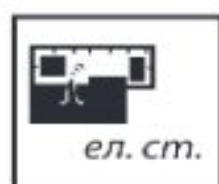
Місто

Школа

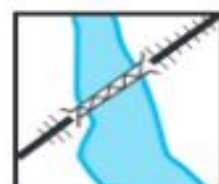
Метеостанція

Електростанція

Завод

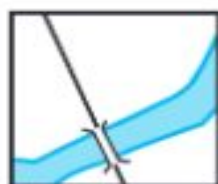
Металевий
міст. Насип

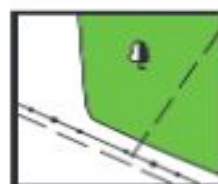
Двоколійна
залізниця.
Станція. Виймка

Шосе.
Лінія зв'язку

Ґрунтова дорога.
Дерев'яний міст

Польова і лісова дороги.
Лінія електропередачі

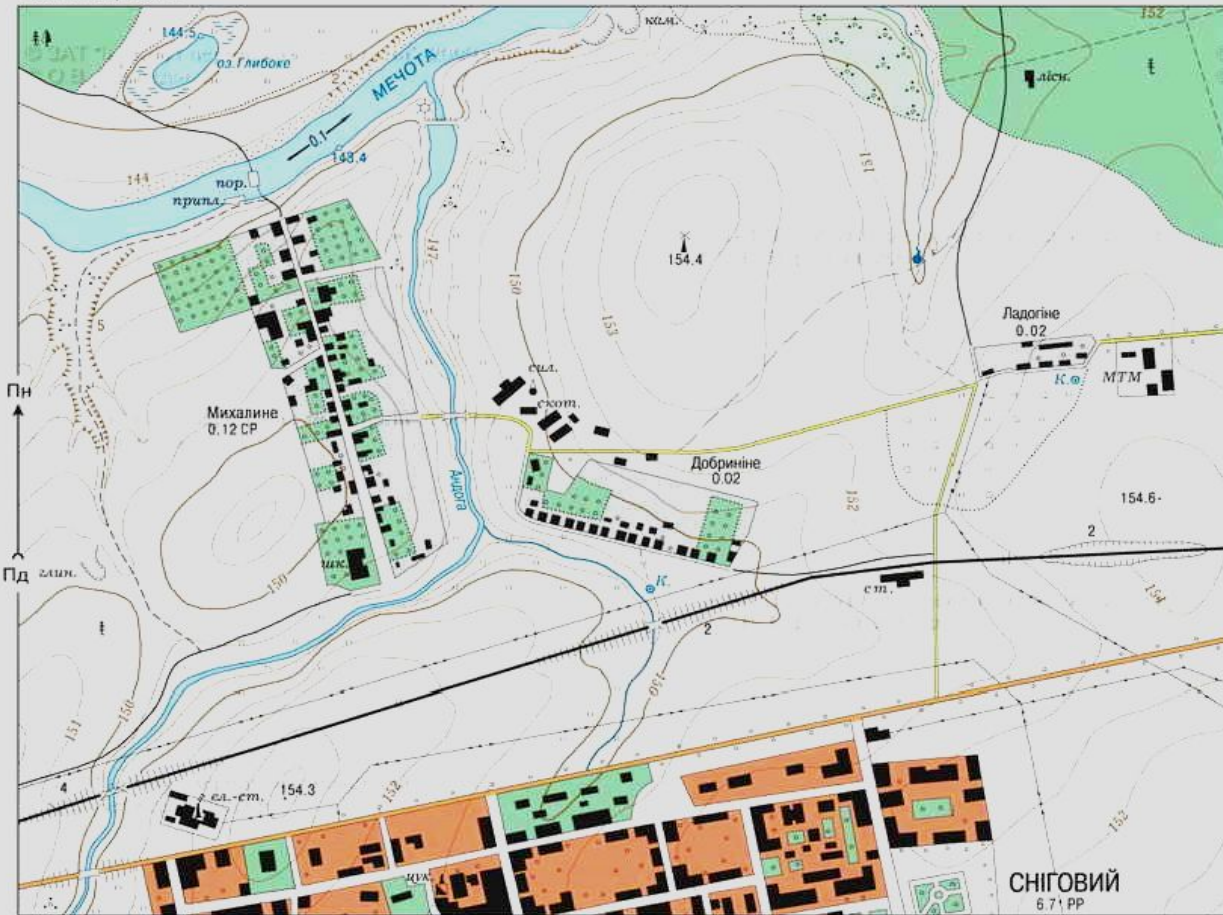
Стежка.
Криниця

Річка.
Напрямок течії

Умовні топографічні знаки

ПЛАН МІСЦЕВОСТІ

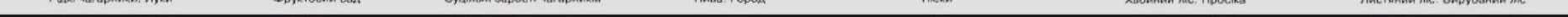
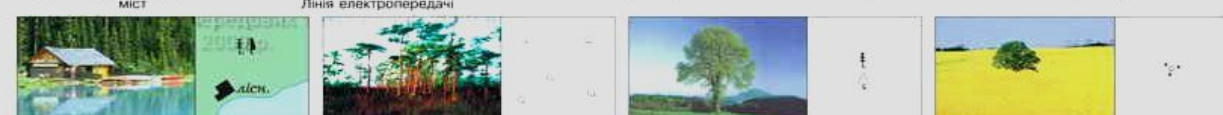
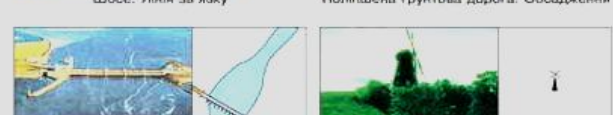
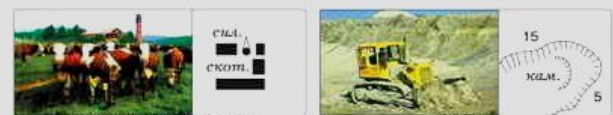
1:10 000

в 1-му сантиметрі 100 метрів

200 160 120 80 40 0 200 400 м

Судьні горизонталі проведено через 1 метр

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Що позначено на карті цим умовним знаком?

Хвойне дерево

Джерело

Шосе

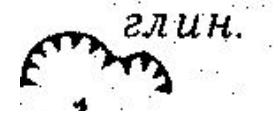
Яр

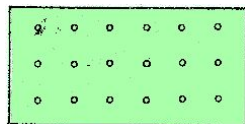
Річка, струмок

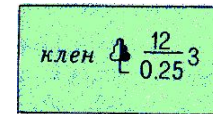
Листяне дерево

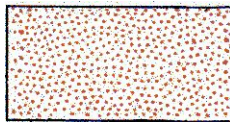
Глиняний кар'єр

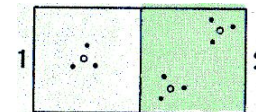
Фруктовий сад

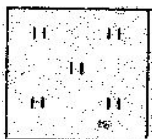
Листяний ліс, клен

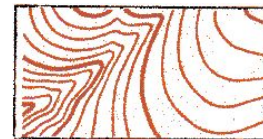
Піски

Чагарники

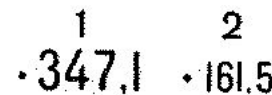
Луки

Горизонталі

Болото

Відмітки абсолютних висот

Вимірювання на топографічній карті за масштабом і кілометровою сіткою

Визначення відстаней *по прямій лінії* найзручніше зробити лінійкою, використовуючи числовий або іменований масштаб.

- Для **вимірювання довжини звивистих ліній** (наприклад, річок, доріг) можна застосувати **циркуль-вимірювач**, установивши невеликий «крок» – сталу відстань між гол-ками. «Крокуючи» вздовж об'єкта, рахують кількість кроків, а потім, користуючись масштабом, визначають відстань.

Курвіметр

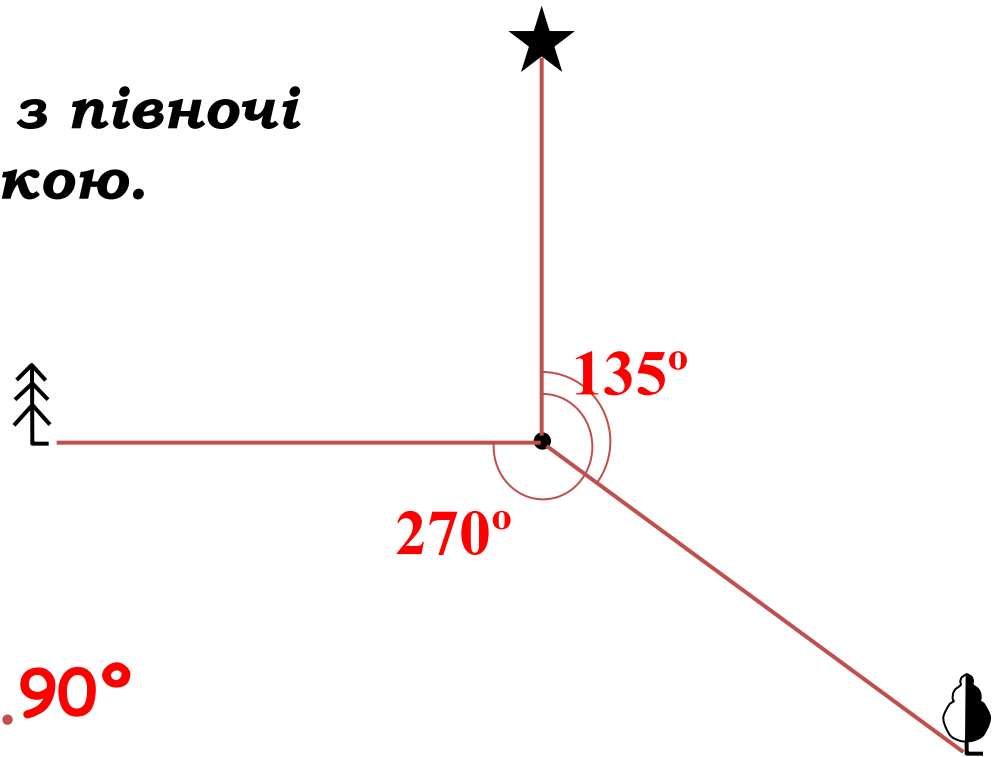
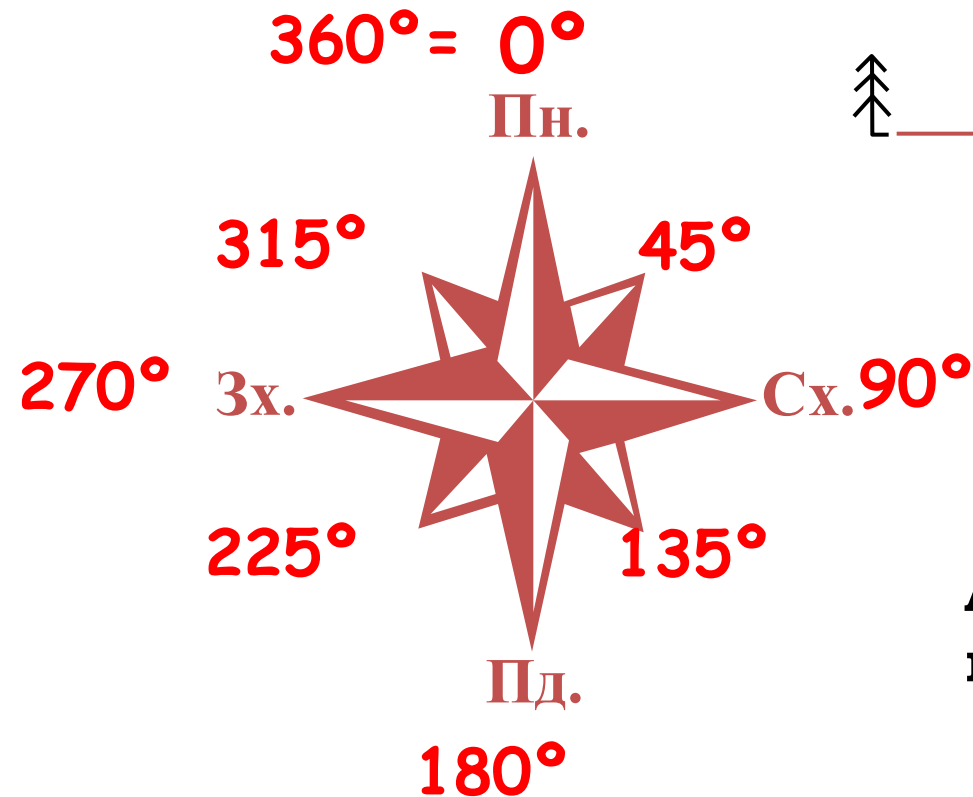
- Для **точніших вимірювань кривих ліній** є спеціальний прилад **курвіметр**

Для **визначення площ** використовують кілометрову сітку. Для цього підраховують кількість повних кілометрових квадратів у межах контуру, що вимірюється. Квадрати, заповнені частково площовим об'єктом, оцінюють на око.

Азимут

Азимут (з арабської – шлях, напрям) – кут між напрямом на північ та напрямом на даний предмет. **Пн.**

Азимут відраховується з півночі за годинниковою стрілкою.

Азимут змінюється в межах від 0° до 360° .

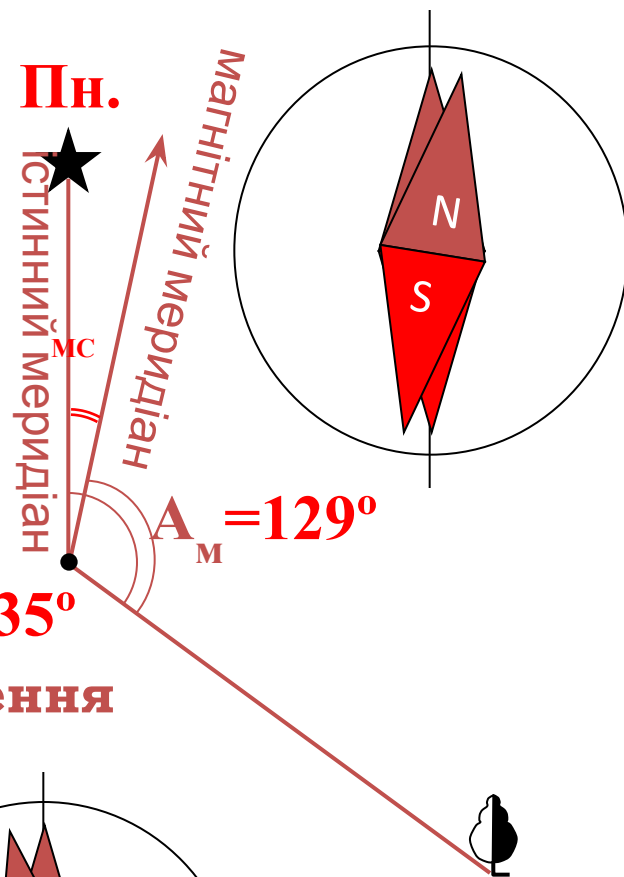

Азимут

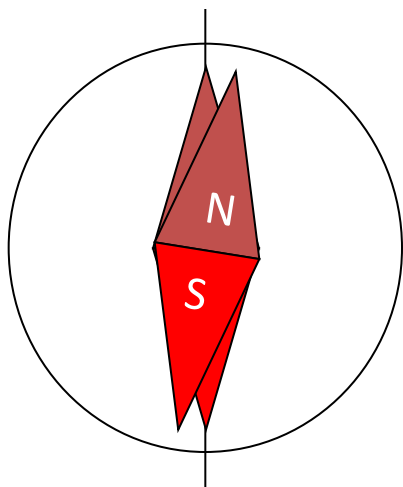
Азимут істинний – кут між напрямом на географічний північний полюс та напрямом на даний предмет.

Азимут магнітний – кут між напрямом на магнітний північний полюс та напрямом на даний предмет.

Магнітне схилення (МС) – кут між істинним та магнітним меридіанами.

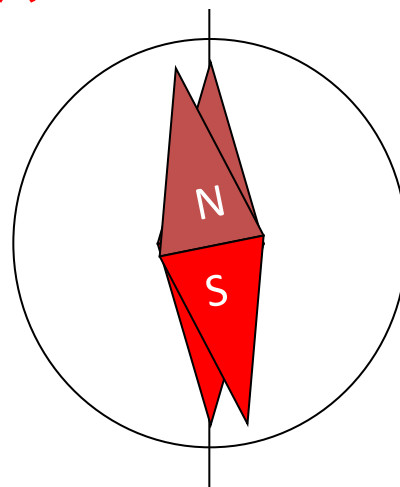
Магнітне схилення східне.

$$A_i = A_M + \text{МС (східне)}$$

$$A_i = A_M - \text{МС (західне)}$$

Магнітне схилення західне.

Дирекційний кут

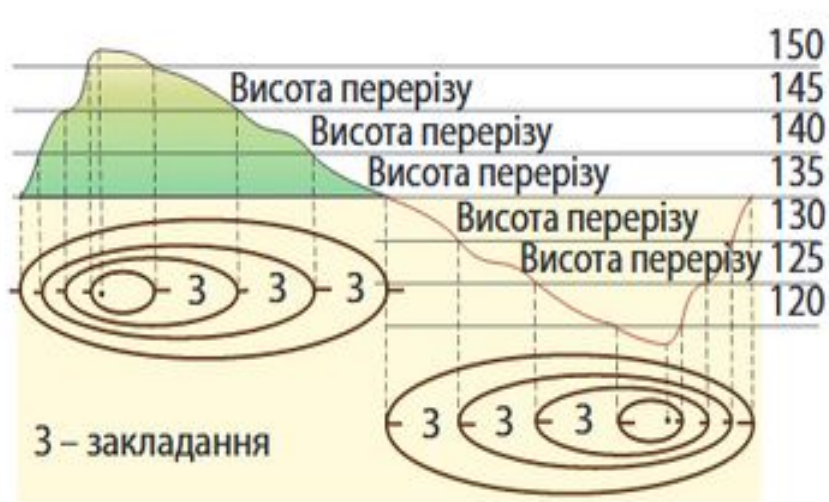
- **Дирекційний кут (Д)** - кут між північним напрямком вертикальної лінії кілометрової сітки та напрямком на об'єкт
- Вимірюють за ходом годинникової стрілки від 0° до 360° . Щоб перейти від дирекційного кута до істинного азимута, треба врахувати
- **Зближення меридіанів (ЗМ)** – кут між вертикальною лінією кілометрової сітки та істинним меридіаном. $A_i = D \pm ЗМ$.

Поправка напрямку (ПН) - кут між північним напрямком вертикальної лінії кілометрової сітки та магнітним меридіаном. Вона може бути **східною** (її значення віднімають від значення дирекційного кута: $A_m = D - ПН$ східна) і **західною** (відповідні значення додають: $A_m = D + ПН$ західна).

Зображення рельєфу на топографічній карті

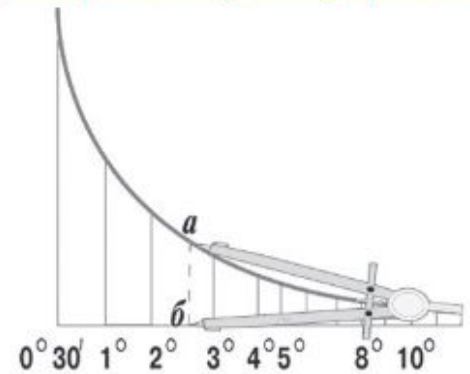
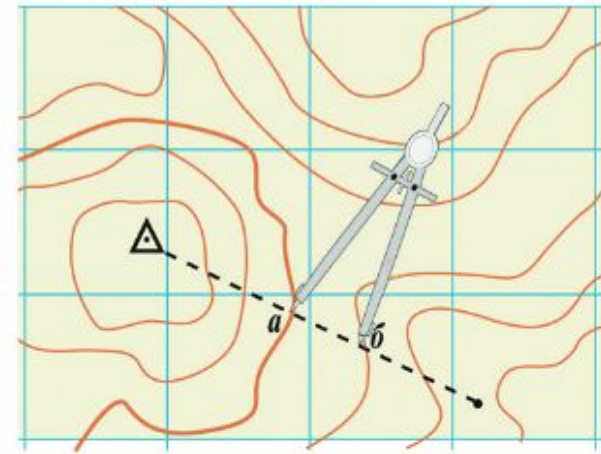
Зображення рельєфу
горизонталями

- Форми рельєфу на топографічній карті показують **горизонталями (ізогіпсами)** – умовними лініями, які з'єднують місцевості з однаковою висотою.
- Висоти окремих точок позначають цифрами.
- На картах України позначають **абсолютну висоту точок** – перевищення точки земної поверхні над рівнем Балтійського моря.

Суцільні горизонталі на топографічних картах і планах проводять через 1 м, 2,5 м, 5 м, 20 м або 40 м. Ці значення називають **висотою закладання, або висотою перерізу**. Що масштаб більший, то більше горизонталей наносять.

Зображення рельєфу на топографічній карті

- **Бергштрихи** – короткі лінії, що показують вільним кінцем напрямком схилу. Якщо бергштрихи напрямлені всередину – це улоговина, якщо назовні – пагорб
- **Закладання** – відстань між сусідніми горизонталями на карті
- Що ближче розташовані горизонталі одна до одної, то стрімкіший схил, що далі – то схил більш пологий.

Шкала закладання